

UDK: 949.75 (Petar Berislavić)
Stručni rad

KAKO JE BISKUP, BAN I VRANSKI PRIOR PETAR BERISLAVIĆ PRIBAVIO HRVATSKOJ NASLOV »PREDZIĐE KRŠĆANSTVA«

Joško ZANINOVIC, Zadar

Svrha ovoga rada je prikazati društveno-politički trenutak u Europi krajem XV. i početkom XVI. stoljeća, kada je Turska krenula u osvajanje dubine europskoga kontinenta. Na putu joj se našla Hrvatska, koja je dugotrajnim i iscrpljujućim borbama zaustavljala Turke. Svakako, najveću ulogu u svemu tome odigrao je biskup, ban i vranski prior Petar Berislavić, zasigurno jedan od najzaslužnijih ljudi onoga vremena, ne samo u Hrvatskoj već i Europi. O tome svjedoči korespondencija s najuglednijim ljudima onoga vremena, u prvom redu sa Sv. Stolicom, carem Maksimilijanom, carem Karlom V. i drugim velikodostojnicima. Berislavić je u tom trenutku u Hrvatsko-ugarskom kraljevstvu bio jedina osoba koja se mogla suprotstaviti Turcima. Siromaštvo hrvatskih zemalja i novčana oskudica stalno su bili u prvom planu. Premda je imao podršku sa svih strana, ipak, pomoć koju je dobivao Berislavić nije bila dovoljna za uspješnije sprečavanje Turaka. Čitavo vrijeme dok se Berislavić nalazio na čelu borbe protiv Turaka, Venecija je uvijek uskraćivala vranskome prioru i banu svaku pomoć. Bitkom kod grada Dubice, za koju bi se moglo reći da ima vidnu ulogu u svim ovim događajima, Petar Berislavić porazio je brojnu tursku vojsku i time pribavio naslov »PREDZIĐE KRŠĆANSTVA« hrvatskim zemljama, odnosno Hrvatskoj. Neprestalna borba s Turcima za njega se odvijala do kraja života i u jednom sukobu s Turcima napadnut je iz zasjede i ubijen (20. svibnja 1520. godine). Da je u to vrijeme bio jedan od najuglednijih ljudi svojega vremena, govori i to što mu je papa Lav X. poslao blagoslovljeni mač i šešir, kao znamenja koja je dodjeljivao samo najistaknutijim i najzaslužnijim ljudima tog vremena. Isto tako bi se moglo reći da je zaslužen trebao nositi titulu kardinala, ali zbog brojnih okolnosti nije dočekao tu čast. Za njega se može reći da je i posljednji znameniti i zaslužni prior reda ivanovaca u Hrvatskoj.

1. UVOD

Za europsko kršćanstvo XIV. i XV. stoljeća istočno pitanje zasigurno postaje najvažnijim problemom. Obrana od Turaka trebala je doći na prvo mjesto, jer 1378. godine Turci zauzimaju Drinopolje. Time im se otvaraju vrata za nesmetani prodor na balkanski poluotok, a već su nazočni na europskome tlu. Opasnost za Europu od tada leži na Balkanu. Tadašnja

europska politika nije se mogla osloboditi ideje križarske vojne. Ona je pitanje Turaka držala samo podređenim dijelom velikog svetog zadatka na kojemu su zakazali prethodnici, a to je oslobađanje grada Jeruzalema i čitave Svete zemlje. No, za takvo što bilo je već prekasno, jer Turci (Osmanlije) gotovo sve pred sobom gaze i osvajaju. Neznatni uspjesi u suzbijanju Turaka mogu se jednim dijelom objasniti time što je religiozno-viteški ideal ipak utjecao na utvrđivanje politike prema Orijentu.

Nikopoljska katastrofa (1396) dokazala je kako bi bilo opasno pripremati neki korisni pothvat protiv vrlo borbenoga i dobro organiziranoga neprijatelja. Opširno pripremani i bučno najavljeni križarski pohodi završavaju većinom neuspjehom, bez obzira na ideal viteštva i križarstva. Rastočena Europa, kada već ima Turke na svojem tlu, gotovo ne reagira. Razine dinastijske kuće vode međusobnu borbu i nisu se u stanju dogovoriti i udružiti u borbi protiv Turaka. Teret takvih odnosa pada na leđa malih naroda, u prvom redu Hrvata, koji stoljećima krvare na braniku europskoga kršćanstva i zapadnoeuropske civilizacije. U XVI. stoljeću Turci su najvećim dijelom gospodari Balkana te su sve njihove daljnje akcije usmjerene na slijedeća osvajanja. Sada im se na putu našla Hrvatska, koja je bila glavna prepreka u osvajanjima i prodiranjima duboko u europsko tlo, zemlja koju Turci nikada u cijelosti nisu pokorili.

Početkom XVI. stoljeća u Hrvatskoj se na vlasti nalazi biskup, ban i vranski prior Petar Berislavić, zasigurno jedan od najsvjetlijih likova hrvatske i europske povijesti, koji je u upornim i iscrpljujućim borbama protiv Turaka Hrvatskoj pribavio naslov »predziđe kršćanstva«.

Boj s Turcima u Hrvatskoj.

Po drvorezu što ga je izradio Hans Burgkmair (1472–1559) za djelo »Weisskunig« kralja i cara Maksimilijana I. (dotično njegova tajnoga pisara Marka Treytz-Saurweina).

1. Društveno-političke prilike u Hrvatskoj i političko stanje u okolnim zemljama početkom XVI. st.

U vrijeme vladavine Hrvatsko-ugarskoga kralja Vladislava II. Jagelovića, cjelokupne društveno-političke prilike dovele su Hrvatsku u težak položaj. To se u prvom redu odnosi na sve više nazočnu tursku opasnost koja se nadvila nad Hrvatskom.¹ Unutrašnje socijalne prilike također nisu išle na ruku kralju Vladislavu II. Velikaši se bore za svoje osobne probitke i dobiti. U Ugarskoj je izbila pobuna seljaka na čijem se čelu nalazio Juraj Dosza. Umalo se to nije dogodilo u Hrvatskoj, ali je pobunu na vrijeme spriječio Petar Berislavić.² Sve učestaliji prodori Turaka u hrvatske zemlje, osobito nakon bitke na Krbavskom polju

¹ V. KLAJČ: *Povijest Hrvata*, knj. IV, str. 190 i dalje, Zagreb, 1988.

² Petar BERISLAVIĆ – rođen u Trogiru, sredinom XV. stoljeća (između 1460. i 1470. godine). Majka mu je bila plemkinja, Magdalena Stratico, a otac od plemena Berislavić, vjerojatno blizak srodnik Berislavića Grabarskih. U rodnome gradu završava svećeničku školu i tu prima niže svećeničke zavjete. Uskoro napušta rodni grad, ne želeći živjeti pod venecijanskom vlašću. Odlazi u Ugarsku, s uvjerenjem da će tadašnji ugarski kralj Matija Korvin osloboditi Dalmaciju. Godine 1494. nakratko boravi u rodnome gradu, gdje služi i mladu misu, te se ponovno vaća u Ugarsku. Primljen od vranskoga priora Bartola Berislavića i ostalih Berislavića Grabarskih, biva preporučen kaločkome nadbiskupu Bakaču (kasnije kardinal), te ga ovaj imenuje kanonikom kaločke crkve. Godine 1502. nalazimo ga kao prepošta crkve Sv. Lovre od Haja kod Pečuha. Kao kanonik, 1503. godine postaje tajnik i kancelar kralja Vladislava II. Jagelovića. Vrlo učen i vješt u diplomaciji, stječe od kralja veliko povjerenje te ga on po raznim poslovima šalje u Rim, Njemačku, Francusku, Poljsku i Mletačku Republiku. Godine 1512. imenovan je vesprimskim biskupom i obnaša dužnost kraljevskoga rizničara. Potom postaje namjesnik priorata vranskoga, župan dubički i kapetan grada Senja. Početkom 1513. godine postaje i hrvatski ban. Šesnaesti kolovoza 1513. godine sukobljuje se s Turcima kod Dubice i iz te bitke izlazi kao pobjednik. Ova pobjeda potvrdila je samo njegovu sposobnost, a papa, u znak zahvalnosti, poklanja mu blagoslovljeni mač i šešir. Godine 1514. uspješno sprečava seljake u Hrvatskoj da ne podignu bunu. Primarna mu je bila obrana domovine od Turaka, te se u tu svrhu obraća raznim europskim vladarima i papi. Najveće razumijevanje nalazi kod pape Lava X. koji mu šalje materijalnu pomoć i novac. Da bi opskrbio svoju vojsku, zalaže pojedina dobra vranskoga priorata. Godine 1518. poveo je svoju vojsku u pohod na Bosnu. Nekoliko puta je uspješno rastjerao tursku vojsku iz Dalmacije. U namjeri da što bolje organizira i ustroji obranu protiv Turaka, 1520. godine u svibnju kreće prema gradu Senju da se s knezom Bernardinom Frankopanom dogovori o daljnjim akcijama. Trećega se dana razbolio i završio u krevetu. Dok se nalazio u krevetu, do njega stiže vijest da su Turci provalili granicu i na juriš osvojili Orlovčičev grad Peč. Ne gledajući na bolest, Petar Berislavić na brzinu okupi oko 300 vojnika i uspijeva pobijediti brojčano nadmoćnije Turke na potoku Korenici u Vražjoj Gori (kod današnje *Plešivice*). Nakon što ih je tu porazio, nastavio ih je i dalje goniti. Kad je krenuo za Turcima u potjeru, zaostao je za svojim vojnicima i iz zasjede su ga napali Turci. U junačkoj borbi smrtno je ranjen. Njegova vojska, vrativši se iz potjere, kasno mu je pritekla u pomoć, te su uspjeli rastjerati Turke i spasiti banovo mrtvo tijelo. Bišćanin Pavao Medošić prenio ga je u grad Bihać. Po nalogu biskupa Ivana Stratica, banovo mrtvo tijelo pokopano je u Vesprimu, kraj mnogih vesprimskih biskupa. Godine 1568. car Maksimilijan je o Berislaviću napisao sljedeće: »Najveću slavu svojemu imenu stekao je brigom za vesprimsko biskupiju, vranski priorat, čitavo ugarsko kraljevstvo kao i banovanjem Kraljevinom Dalmacijom, Hrvatskom i Slavonijom. Slavnom je smrću u ratu nadvisio neprijatelje i neslavnima učinio Turke protiv kojih je ratovao.«

Svojemu narodu znao je podignuti duh otpora te je uspio okupiti razjedinjeno plemstvo, pridobiti krajiške velikaše da u gradovima i najvažnijim pravcima turskih upada postave stalne posade i straže opskrbljene hranom i streljivom i time postavio osnove krajiške obrane na hrvatskim granicama.

Znameniti i zaslužni Hrvati (925–1925), Spomen-zbornik o tisuću godina hrvatskoga kraljevstva, Zagreb, 1925. (reprint, 1990), str. 26–27; E. PERIČIĆ: *Vranski priori Ivan od Palžine i Petar Berislavić*, Radovi instituta JAZU u Zadru, sv. XVIII, Zadar, 1971, str. 290 i dalje; I. KUKULJEVIĆ, *Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana u Hrvatskoj*, Rad JA knj. 81, Zagreb, 1886; P. GRGEC: *Petar Berislavić*, Hrvatska enciklopedija, tom I, Zagreb, 1941, str. 423; I. T. MRNAVIĆ: *Vitu Berislavi Bosnensis, episcopi*

(1493), unosili su nemir na čitav prostor kraljevstva. Sam kralj nemoćan je poduzeti nekakve radikalne zahvate. Stoga on u pojedinim situacijama koristi diplomatske sposobnosti Petra Berislavića,³ koji mu je u tim trenucima, a i kasnije, bio od velike pomoći. Kralj ga zajedno s ostrogonskim nadbiskupom Petrom i svojim osobnim tajnikom Martinom Madijem šalje u Rim papi Aleksandru VI.⁴ Tim je povodom Berislavić trebao zagovarati nadbiskupovu kandidaturu za kardinalsku čast. Po riječima pape, on je taj posao obavio odlično, jer je već 28. rujna 1500. godine ostrogonski nadbiskup Petar Bakač imenovan kardinalom. Ovu titulu Bakač zaslužuje, jer je svojim zalaganjem tražio da hrvatsko-ugarski kralj Vladislav II. pristupi savezu pape i Venecije za borbu protiv Turaka. Taj događaj omogućuje pretpostavku da je tim činom Petar Berislavić pridobio naklonost rimskoga pape i kardinalskog zbora, jer je kasnije, za vrijeme pape Lava X, koji je u to vrijeme bio jedan od kardinala, zadobio veliko povjerenje.⁵

Lav X. ujedno je i jedina osoba koja je Petru Berislaviću pomagala materijalno u kasnijim događajima i u njemu vidjela sposobnog vojskovođu koji se mogao oduprijeti Turcima. Pismo koje mu je papa Lav X. uputio 1516. godine najzornije o tome govori.

Nakon povratka iz Rima, Berislaviću je povjerena prepozitura crkve Sv. Lovre od Haja u blizini Pečuha. Već otprilike on obnaša titulu kaločkoga kanonika.⁶ Na nagovor kaločkoga nadbiskupa, kralj Vladislav imenovao ga je dvorskim kancelarom, a otada će diplomatska aktivnost Berislavićeva trajati sve do njegove smrti 1520. godine.

Stalna turska opasnost nadvila se nad hrvatskim zemljama. Petnaesti veljače 1504. godine kralj Vladislav sklapa savez s Venecijom, a tim povodom Republika se obvezuje da će mu godišnje dostavljati 30.000 dukata kao pomoć u opremanju vojske za borbu protiv Turaka.⁷

Vesprimensis, Dalm., Croatiae, Slav. Bosnaeque bani, MHHS III, 1827; M. Mesić: *Banovanje Petra Berislavića za kralja Ludevita II*, Rad JA knj. 3, Zagreb, 1868; M. Mesić: *Hrvati nakon bana Berislavića do Mohačke bitke*, Rad JA knj. 18 i knj. 22; M. Mesić: *Pleme Berislavić*, Rad JA knj. 8; FERRARI-CUPILLI: *Il Bano Berislavich*, La Voce Dalmata (za njim J. Sundečić: *Ban Berislavić*, Glas dalmatinski, 9/1857. Zadar; M. Perojević: *Petar Berislavić za oslobođenje Dalmacije*, Jadran, br. 2, Split, 1920; L. Dobronić: *Viteški redovi templari i ivanovci u Hrvatskoj*, Zagreb, 1984.

³ V. KLAJIĆ: *n. dj.*, str. 306 i dalje; I. T. MRNAVIĆ: *n. dj.*, str. 230; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 291 i dalje.

⁴ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 292; D. KNIEWALD: *Feliks Pentančić i njegova djela*, Rad SAN knj. CCCL, posebna izdanja, Beograd, 1961, str. 25.

⁵ Pismo pape Lava X. koje je uputio Petru Berislaviću: »Iz tvojega lista, a još više iz riječi tvojega poslanika, razumjeh s velikim zadovoljstvom što si sve podnio i što učinio za opću stvar kršćanstva. Zato naložih tvojemu poslaniku da te izvijesti kako te cijenim i slavim zbog tvojih dosadašnjih djela. No, istom tvojem poslaniku zapovjedih da ti javi i to: kako su se duboko srca mojega kosnule njegove riječi kad je na koljenima bacivši se meni i mojoj braći, kardinalima svete rimske crkve, plačnim glasom pričao tvoju i tvoje zemlje golemu nevolju, Bogom nas zaključujući da ne pustimo našim nemarom pasti ono kraljevstvo koje je dosad tako junački mač dušmanski od naših glava odbijalo. Vidim ja i poimam tvoj teški položaj, pa na tvoju utjehu velim ti kako nastojim na sve strane oko toga da ti dođe što prije od kršćanskih knezova dovoljna pomoć za uspješnu obranu tvoje krajine. Dotle pak stoj hrabro kao i dosad i ne dopusti da ti narod duhom klone, nego ga vodi da s tobom sjedinjen suzbije neprijateljsko bjesnilo.«
Zanimljivo je da papa, u svojim pismima upućenim Berislaviću, naziva njega banom ili potkraljem (praefecti Croatiae, Pannoniaeque proregis – Dalmatiae et Croatiae bani seu viceregis).

⁶ I. T. MRNAVIĆ: *n. dj.*, str. 228; I. KUKULJEVIĆ: *n. dj.*, str. 32; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 292–293.

Međutim, u to vrijeme izbija spor između pape i Mletačke Republike u svezi s pojedinim zemljama. U tom trenutku, ne želeći se prikloniti nijednoj strani, kralj Vladislav šalje Petra Berislavića kao svojega poslanika u Veneciju, da pokuša izgladiti nastali spor. Posredništvo Berislavića papa povoljno ocjenjuje, držeći ga osobom koja bi to mogla izvesti. Venecija u tom sporu nije htjela popustiti. Nakon te misije papa ga šalje da izvijesti kralja o tom sporu i nadalje ga potiče da djeluje u korist crkve. Nakon poslanstva u Veneciji, kralj ga šalje u Poljsku,⁸ da s poljskim kraljem Sigismundom utanači ugovor o savezništvu u borbi protiv Turaka. Tu misiju završava s uspjehom. Između dvaju kraljeva postignut je dogovor o savezništvu u borbi protiv Turaka. Nedugo nakon postizanja tog sporazuma, Berislavić je imenovan stolnobiogradskim prepozitom,⁹ titulom koja je jedna od najuglednijih u državi. S tom titulom on je pohodio razne europske dvorove u trenucima kada je to bilo najpotrebnije.

Političke prilike na apeninskom poluotoku zakomplicirale su se kada je papa Julije II. odlučio obnoviti svjetovnu vlast Crkve kao centra Italije,¹⁰ jer se pribojavao da bi Crkva mogla izgubiti svoju slobodu, budući da je poluotok bio dijelom pod Francuzima, a dijelom pod Španjalcima.¹¹ Međutim, Venecija nije htjela vratiti gradove Faenzu i Rimini, koje je pridobila za sebe. Koristeći se sukobima između Francuske, Španjolske i Njemačke, Venecija dobiva nove posjede Cremonu, Cremu, Bresciju i Bergamo. Napuljsko kraljevstvo daje joj u залог nekoliko gradova, a caru Maksimilijanu oduzeti su gradovi Trst, Rijeka i Trsat. Da bi ponovno vratio izgubljene gradove, car Maksimilijan i francuski kralj Luj XII. 10. prosinca 1508. godine stvaraju u gradu Cambrayu savez-ligu.¹² Dvadeset treći ožujka 1509. godine savezu pristupa i papa Julije II, koji je Veneciju ekskomunicirao i interdiktom

isključio iz okrilja Katoličke crkve.¹³ Savez je zatražio da mu pristupi i hrvatsko-ugarski kralj Vladislav II. kojemu su bili obećani venecijanski posjedi što ih je imala u Dalmaciji.¹⁴ Sto godina nakon prodaje Dalmacije, to je bio najpovoljniji trenutak da se ponovno vrati u okrilje hrvatsko-ugarskoga kraljevstva. Kralj je već za tu svrhu pripremao vojsku od 6.000 konjanika i većeg broja pješništva. Do tog pothvata nikada nije došlo. Jedno vrijeme kralj se našao u dvomnici glede pohoda na Dalmaciju, jer se nije htio zamjeriti Veneciji, vjerojatno zbog novčane pomoći koju je od nje dobivao. Francuski¹⁵ i njemački poslanici neprestano su vršili pritisak na kralja da krene u vojni pohod u Dalmaciju. Nešto prije Božića 1509. godine kralj

⁷ M. PEROJEVIĆ: *n. dj.*, str. 83.

⁸ F. CUPILLI: *n. dj.*, str. 12.

⁹ Berislavić je imenovan za stolnobiogradskoga prepozita, jer je pred papom trebao zastupati kralja u sporu između njega i udovice, kraljice Beatrice, žene preminuloga kralja Matije Korvina, zbog kraljičina miraza.

¹⁰ Papa je planirao postati »il dominus et maistro del mondo« G. B. PICOTTI, Giulio II, *Enciclopedia Italiana*, tom XVII, str. 325, Roma, 1934–1942.

¹¹ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 293; V. Klaić: *n. dj.*, str. 281.

¹² D. KNIEWALD: *n. dj.*, str. 27; E. Peričić: *n. dj.*, str. 294.

¹³ D. KNIEWALD: *n. dj.*, str. 27.

¹⁴ G. NOVAK: *Prošlost Dalmacije*, knj. II, Zagreb, 1944, str. 189; Š. LJUBIĆ: *Commissions et relations Venetae I*, Zagreb, 1876, str. 121.

¹⁵ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 295.

Cambrayska se liga raspala

Po drvorezu što ga je izradio Hans Burgkmair za djelo »Weisskunig« kralja i cara Maksimilijana I. (dotično njegovoga tajnoga pisara Marka Treytz Saurweina).

je za vode tog pothvata odredio vranskoga priora Bartola Berislavića Grabarskoga i srpskoga despota Ivana Berislavića.¹⁶

Kad je došao u Zagreb, 1. siječnja 1510. godine, Ivan Berislavić posjećuje venecijanskoga poslanika Pasqualiga i predlaže mu da Mletačka Republika prepusti Dalmaciju u zamjenu za neke posjede koje bi Republika dobila u eventualnom osvajanju novih posjeda.¹⁷

¹⁶ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 295.

¹⁷ Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 115.

U međuvremenu dolazi do izmirbe pape i Venecije, a kralj Vladislav II. tim povodom saziva sabor (12. ožujka) na kojem bi bilo riječi i o ratu protiv Turaka. Krajem 1510. godine propadaju svi pokušaji da se pomoću lige-saveza osvoji Dalmacija. Razlog tome je pomirba pape Julija II. s Venecijom.

Početak lipnja 1510. godine u Ugarsku dolazi papin poslanik koji je trebao pridobiti kralja da ne poduzima vojnu na Dalmaciju. Modruški biskup Šimun Kožičić Benja također u to vrijeme boravi kod ugarskoga kralja, donijevši mu papin dar – blagoslovljeni mač i šešir da bi potaknuo kralja u borbi protiv Turaka.¹⁸ (Znamenje je to koje je papa kao znak pažnje darivao najsjajnijim ratnicima. Dobio ga je i Petar Berislavić, svrstavši se time u red najznamenitijih ratnika tadašnje Europe). Donesena je odluka da se odabere 40 predstavnika plemstva i velmoža koji će nastaviti pregovore s poslanicima pape, Venecije, Francuske i Njemačke. Jedan od članova predstavništva bio je i Petar Berislavić.¹⁹ Pred tom komisijom je 2. srpnja papin poslanik, zajedno s poslanicima Francuske, Njemačke i Venecije, trebao obraniti svoja gledišta i pridobiti kraljeve predstavnike. Odgovor je trebao slijediti nakon konzultacija. U jednom trenutku modruški biskup izjavljuje da papa Dalmaciju prepušta kralju Vladislavu II, na što je reagirao vnećijanski poslanik Pasqualigo koji je za ovu izjavu tražio objašnjenje od papinog poslanika de Grassisa.²⁰ On je preko kardinala Bakača odgovorio da to nije točno te da papa ni u kojem slučaju ne bi želio rat. Za prethodnu izjavu Pasqualigo svaljuje krivnju na Petra Berislavića. Možda je papa nastojao da Mlečani vrate kralju Dalmaciju. U svemu tome sporan je kardinal Achilles de Grassis, papin poslanik, jer postoji mogućnost da je prethodna izjava krivo interpretirana. De Grassis je, po svemu sudeći, trebao znati pravu istinu koju je možda zatajio, bojeći se novih neslaganja, a postoji pretpostavka da ju je čak i potvrdio. Međutim, mletački je poslanik saznao da je jedan od najagilnijih zagovornika vojne na Dalmaciju upravo Petar Berislavić.²¹

Odmah je o tome obavijestio mletačkoga dužda: »Ovdje se nalazi jedan gospodin Petar Berislavić, stolnobiogradske prepozit, Trogirin: to je onaj koji je bio poslanik ovoga veličanstva kod vaše prejasnosti prije časnoga Filipa Morea. Taj nikada nije prestajao i ne prestaje u nastojanju na osvajanju Dalmacije, govoreći svakome pojedinom od ove gospode da ima puno rodbine u mnogim mjestima Dalmacije, a najviše u Trogiru i Šibeniku, te da bi mu bio dovoljan vrlo mali broj ljudi da bez poteškoća osvoji za kralja ta mjesta...«

Berislavićeva ideja o ponovnom priključenju Dalmacije bila je vrlo uvjerljiva, jer je prevladavalo mišljenje da će čim hrvatsko-ugarska vojska stigne pred vrata bilo kojega grada, građani predati ključeve grada.²² Pasqualigo upozorava Republiku da pokuša spriječiti Berislavićeve namjere te da iz dalmatinskih gradova odstrani sve koji bi mogli stati na stranu Berislavića, a osobito njegov rod.

¹⁸ Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 121; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 296.

¹⁹ Š. LJUBIĆ: *čn. dj.*, str. 121.

²⁰ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 296–297.

²¹ Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 122–123.

²² E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 298.

Dvadeset peti srpnja već su bili određeni zapovjednici vojske koja bi trebala krenuti u Dalmaciju: krbavski knez Ivan Karlović, bivši ban Franjo Balaš, komoranski kastelan Osvald Korlathekewy i šipuški knez Ivan Zapolja. Feliksu Dubrovčaninu, iskusnom diplomatu, povjeren je da od Dubrovačke Republike zatraži pomoć u mornarici.²³

Svi planovi o zauzeću Dalmacije ubrzo su propali. Jednim je dijelom na to utjecao i papa te Ivan Karlović krbavski i neki drugi koji nisu htjeli krenuti u vojnu. Krbavski knez pravdao je svoje odustajanje time što je Hrvatska siromašna i nije u stanju opremiti takvu vojsku, a on sam dosta je ovisan o Veneciji jer mu pruža pomoć.

Kardinal Bakač od Erdeda 8. listopada izjavljuje venecijanskom poslaniku da pitanje Dalmacije nije više aktualno, a za uzvrat traži od Republike da poveća pomoć Ugarskoj. Međutim, u tom je trenutku kralj bio priklonjen ratnoj opciji, vjerojatno pod Berislavićevim utjecajem. U prvoj polovici 1511. godine dolazi do sukoba između pape Julija II. i francuskoga kralja Luja XII.²⁴ Luj XII. sklapa savez s carem Maksimilijanom te, u ime devetorice kardinala, saziva 16. svibnja koncil u Pisi kojim se trebalo osuditi papu, okrivljujući ga da ometa kršćanstvu mir. Kao protumjeru papa saziva 25. lipnja koncil u Lateranu, s ciljem da spasi jedinstvo Crkve i da se obračuna s protivnicima.²⁵

U kolovozu papa s Venecijom i Španjolskom sklapa tzv. »sveti savez«, a nešto kasnije pristupa im i Engleska. Trideseti kolovoza kralj Vladislav preko venecijanskog poslanika traži pomoć od Republike u hrani za poharane dijelove zemlje, a isti dan papini protivnici nagovaraju Vladislava da im pristupi i zarati protiv Venecije:

Prvi studenoga kralj šalje u Konstanzu Petra Berislavića da sklopi savez s carem Maksimilijanom i najavi pristup njihovom savezu.

Kralj formalno pristupa savezu, ali ponovno šalje Berislavića da ide na carev dvor te da ga odvrati od rata s Venecijom i da s Republikom sklopi mir. Kardinal Bakač nastoji na sve načine spriječiti vojni pohod na Dalmaciju. Jedino je Berislavić bio taj koji zagovara vojnu.

Početkom prosinca papa poziva i hrvatsko-ugarskoga kralja Vladislava da mu se pridruži. Kralj u tu svrhu šalje u Rim Petra Berislavića²⁶ da pregovara u njegovo ime, dajući mu slobodu odlučivanja. Nesloga u državi i nespремnost višega i nižega plemstva te sve očitijsa turska opasnost bili su uzrokom da nije imalo smisla inzistirati na vojni protiv Venecije, jer bi i takav potez značio borbu protiv pape. Izloživši stanje u državi, Berislavić predlaže papi da od kraljevstva ne traži pomoć u vojsci, ali da on podržava odluke koncila.²⁷

²³ Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 123.

²⁴ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 300.

²⁵ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 300.

²⁶ Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 128.

²⁷ I. T. MRNAVIĆ: *n. dj.*, str. 230.

Za svojega boravka u Rimu Petar Berislavić se zauzeo i za kardinala Bakača, opravdavši ga pred papom zbog namjeravanog odaziva kardinalima koji su sazvali koncil u Pisi. U to je vrijeme vesprimska biskupija ostala prazna, bez biskupa. Sâm papa i kardinal Bakač zauzeli su se da Berislaviću, u znak zahvalnosti, bude dodijeljen naslov vesprimskoga biskupa.²⁸

Godine 1512. kardinal Bakač posvećuje ga u Rimu za vesprimskoga biskupa. Pri ovom obredu papa Julije II. nosio je, prema drevnom običaju, zlatnu ružu – simbol duhovne radosti – koju je preko Berislavića kasnije poslao caru Maksimilijanu kao znak prestanka opasnosti između pape i cara.²⁹ Kad se vratio u Ugarsku, Berislavić je postao upravitelj dobara vranskoga priorata sa svim pravima i dužnostima koje su ga na to obvezivale. On titulu priora vranskoga nosi sve do svoje smrti 20. svibnja 1520. godine, a to je, nakon priora Ivana od Paližne, najistaknutiji prior, iako ne ivanovac, koji je tu čast obnašao.³⁰

Posjede priorata i čast priora u kraljevo ime predaje mu dotadašnji namjesnik priorata Ivan Taši. Ovo nam zapravo govori koliku je ulogu i značenje imao vranski priorat u vrhu dvora.

Povjerenje koje mu je kralj ukazao dodijelivši mu titulu priora, Berislavić će najkasnije opravdavati sve do svoje smrti, svrstavajući vitezove i ratnike reda u sam vrh Europe, jer su to bili vojnici koji su se prekalili u mnogim bojevima protiv Turaka.

2. Petar Berislavić Hrvatskoj pribavlja naslov »Predziđe kršćanstva«

Početkom 1513. godine Petar Berislavić nosi titulu biskupa vesprimskoga, a ubrzo nakon toga upravlja hrvatskim kraljevstvom i uspostavlja obranu od stalne turske opasnosti.³¹ Iste godine kralj Vladislav imenuje ga prefektom banovine (prefectus banatus) Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije,³² kapetanom grada Senja i kraljevskim rizničarem. Godine 1514. Berislavić i službeno nosi naslov ban hrvatski.³³

²⁸ I. T. MRNAVIĆ: *n. dj.*, str. 230; V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 306.

²⁹ I. T. MRNAVIĆ: *n. dj.*, str. 230.

³⁰ *Vniversa Castra et Castella Prioratus Auranee id est: Pakracz, Čakovec, Čorgo, Gora, Hresno, Dubica, Gračac, Božjakovina, Gradišce, Krazo, Miholocz, vocata una cum omnibus Bonis pertinentiis et Officiolatiibus ad predicta Castra Castelasque et Prioratum ipsum pertinem que post mortem fidelis nostri venerabilis et magnifici condam Bartholomei Prioris in manus ipsus devenerant, domine nostro ad manus fidelis nostri Reverendi in... patris domini.* (Ovo je izvadak iz *Documenta Medieivalia Varia*, br. 693, a donosi ga E. PERIČIĆ, *n. dj.*, str. 301).

³¹ V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 306–307.

³² E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 302.

³³ V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 307. – Palatin Emerik Perenj, dotadašnji hrvatski ban, u travnju ili svibnju 1513. godine obolijeva i više nije u stanju obnašati bansku čast. Kralj Vladislav je ovu titulu 1514. godine službeno udijelio Petru Berislaviću. Godine 1513. Berislavića nalazimo kao upravitelja banovine (banatus regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae praefectus).

Organizacija vojnih i civilnih poslova u Kraljevini Hrvatskoj u potpunosti je na njegovim leđima. Obrambena crta koju je trebalo braniti protezala se od Srijema, prema Šamcu, na Jajce (utvrda koja je najvećim dijelom bila izolirana i u okruženju) te rijekom Unom, spuštajući se prema Kamengradu i dalje prema Dalmaciji. Primirje postignuto s Turcima, 16. rujna 1511. godine, sklopljeno je na pet godina. Tim je primirjem bila obuhvaćena i Venecija. Međutim, bez obzira na postignuto primirje, turski cilj bila su daljnja osvajanja, a polazna točka za takve pothvate bila bi Bosna. Kako u tom primjeru nigdje nije bila spomenuta Kraljevina Hrvatska, Dalmacija i Slavonija, Turci su smatrali da su te zemlje izuzete iz primirja i sve su vojne akcije nasavljene i dalje. Stoga su granična područja neprestano ugrožavana turskim navalama i bilo ih je potrebno osigurati.

Ban Petar Berislavić

Najsposobnija osoba u tom trenutku bio je Petar Berislavić.³⁴ Utvrđivanje navedene crte provodi Berislavić. Turski prodori bivali su sve učestaliji, i to na onim mjestima koja nisu bila dovoljno opremljena vojnim posadama. Početkom 1513. godine Turci osvajaju Čačinu kod Posušja, Nutjak na Cetini i Vir kod Imotskoga,³⁵ opasno se približivši moru.

³⁴ U to mu vrijeme papa Lav X. daje potporu od 50.000 dukata za opremanje vojske. Vjerojatno je sâm Petar Berislavić išao po nju u Rim.

³⁵ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 302; G. Novak: Šibenik u razdoblju mletačke vladavine (1412–1797), Šibenik –

Trinaesti lipnja 1513. godine, na lateranskom saboru, modruški biskup Šimun Kožić Benja prikazuje položaj Hrvata koji neprestano napadaju Turci. Ukazao je na to da će, ako Hrvatima ne stigne pomoć kršćanskih zemaljâ, biti u opasnosti čitava kršćanska Europa.³⁶

Kršćanska Europa, zaokupljena međusobnim nesuglasticama i pasivnošću u svezi s događajima koji su se odvijali u Hrvatskoj, nije se puno obazirala na vapaje Hrvata. Svu težinu događajâ najbolje je shvatio papa Lav X, koji je banu Berislaviću pomagao materijalno i novčano³⁷ (vidi bilješku br. 4). Nakon što se Berislavić vratio iz Rima, gdje je išao po papinsku pomoć, Hrvatskoj je zaprijetila velika pogibelj. Ovaj put su Turci krenuli u ratni pohod širih razmjera, radi osvajanja pojedinih hrvatskih zemaljâ, kako bi mogli nastaviti pohode prema središnjoj Europi. Oni su iz Bosne provalili u područja između rijekâ Kupe i Une, kamo dotada nisu češće navraćali. Opustošili su taj kraj i porušili grad Blinju (kod današnje Petrinje).³⁸ Čim je doznao za taj turski upad, Petar Berislavić, uz pomoć velikaša Mihovila Frankopana Slunjskoga, te kneza Nikole Zrinskoga i Franje Berislavića Grabarskoga, krenuo je s vojskom obalom rijeke Save koju je kod Jasenovca prešao i utaborio se kraj grada Dubice. Tu je dočekaio tursku vojsku.

Šesnaesti kolovoza 1513. godine, nakon blagdana Velike Gospe, otpočela je, pod vodstvom Petra Berislavića, jedna od najslavnijih bitki u hrvatskoj povijesti, u kojoj su Hrvati, brojčano slabiji, porazili tursku vojsku i izvojevali sjajnu pobjedu.³⁹ Držim da bi ovaj nadnevak (16. kolovoza 1513. godine) s opravdanjem mogao biti početak razdoblja u kojem Hrvatska nosi naslov »antemurale christianitatis« – PREDZIĐE KRŠĆANSTVA.

Vijest o sjajnoj Berislavićevoj pobjedi kod Dubice ubrzo se proširila Hrvatskom i Europom. Kralj ga Vladislav imenuje županom dubičkim, a na Božić (25. prosinca 1513. godine) papa Lav X, u čast ove pobjede i znak zahvalnosti, šalje mu blagoslovljeni mač i šešir, znamenja koja je derivao samo najslavnijim ratnicima onoga vremena.⁴⁰

Svoje daljnje pohode Turci provode na području Dalmacije te koncem veljače 1514. godine prodiru do Skradina, a nakon toga su udarili na grad Knin, gdje su poraženi. U rujnu iste godine ponovno provaljuju u Dalmaciju, ali ovaj put osvajaju Karin, Korlat i Kaštel kod Novigrada.⁴¹ Uočivši kako ne može spriječiti turske provale, Berislavić mijenja ratnu taktiku i odlučuje se na vođenje navalnoga rata (1515. god.). Kako je južni dio zemlje bio najčešće napadan, Berislavić odlučuje tu taktiku isprobati na ovom području. Glavna prepreka u tim

spomen-zbornik o 900. obljetnici, Šibenik, 1976, str. 153.

³⁶ G. NOVAK: *Prošlost...*, str. 189; D. JAGIĆ: *Petar Berislavić, ban Trojedne kraljevine*, Pučki prijatelj, br. 2, Zagreb 1868.

³⁷ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 303.

³⁸ V. KLAJČIĆ: *n. dj.*, str. 302.

³⁹ Nakon ove bitke na bojnopolju ostalo je oko 3000 Turaka. Zarobljene Turke ban je otpremio kralju Vladislavu. – M. PEROJEVIĆ: *n. dj.*, str. 95; P. GRGEC: *n. dj.*, str. 423; J. SUNDEČIĆ: *n. dj.*, str. 48; (M. Sanudo: *Arhiv za povijest jug. zem.*, knj. VI, str. 405); Š. Ljubić: *n. dj.*, str. 138.

⁴⁰ P. GRGEC: *n. dj.*, str. 423; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 304.

⁴¹ G. NOVAK: *n. dj.*, str. 190.

pohodima i naumima bila mu je Venecija, koja je u osobi Petra Berislavića vidjela veliku opasnost, osobito nakon izvješća što ih je duždu i senatu slao njegov poslanik na ugarskome dvoru Pasqualigo.⁴² Venecija se pribojavala da bi Berislavić mogao napasti njezine posjede u Dalmaciji, te mu stoga uskraćuje svaku pomoć u borbi protiv Turaka. U Veneciji se znalo da će ban s velikom vojskom doći na granice venecijanskih posjeda u Dalmaciji. Nećaku skradinskoga biskupa povjerio se da bi trebao otići u Trogir i tamo služiti misu te, ako mu to bude uskraćeno, približiti se gradu s oko 10.000 konjanika.⁴³ Osamnaesti veljače šibenski knez javlja da ban ne namjerava krenuti u pohod protiv Turaka, već da želi zauzeti Dalmaciju.⁴⁴ Mletački senator Marcantonio Michiel zapisuje da je već 2. ožujka upao veći broj banovih konjanika koji su izvršili veliku pljačku te sa sobom odveli mnogo ljudi. Govori se da su to bili Turci, ali mnogi vjeruju da su to bili Ugri ili Hrvati, jer se zna da je hrvatski ban bio protiv Venecije.⁴⁵

U to se vrijeme Berislavić sa svojom vojskom nalazio u Bihaću. Nakon turske provale u senjski kotar, odlazi s vojskom u Dalmaciju te se 7. ožujka utaborio na mjestu dva dana hoda udaljenom od Šibenika.⁴⁶

Preko otočackoga biskupa Vicka Andreisa i cortonskoga Julija, papa šalje 2.000 dukata te mnogo žita, baruta, sumpora, salitre i više vrsta topova. Tako je ban mogao opremiti veću vojsku od one koju je sa sobom doveo.⁴⁷ Da bi pojačao vojsku, obraća se slavonskim staležima, ali oni se pozivaju na drevni običaj po kojemu nisu dužni vojevati preko rijeke Save, tako da nikakvu vojnu pomoć nisu pružili banu. Zbog nastale situacije, on se obraća kralju Vladislavu, koji je zapovjedio plemstvu da je nužno dati pomoć u vojsci jer im, u suprotnome, prijete konfiskacija imovine. Papa Lav X. ponovno Berislaviću šalje 20.000 dukata da bi tim novcem mogao utvrditi gradove u Dalmaciji koji su bili vrlo važni. Po otočackome biskupu namjerava poslati još 7.000 dukata u iste svrhe. Dubrovačka republika mu šalje 15.000 forinti potpore.⁴⁸ Okupivši vojsku, dobro opremljen, Berislavić krene u vojni pohod na Bosnu. Preko Velebita dolazi u Dalmaciju i kod Novigrada se utabori s oko 10 000 vojnika. Međutim, tu ga napadne bosanski paša, pa se ban s nekolicinom svojih konjanika jedva spasi.⁴⁹

⁴² Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 122–123 (u ovom radu naveo sam to izvješće).

⁴³ M. PEROJEVIĆ: *n. dj.*, str. 95.

⁴⁴ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 304.

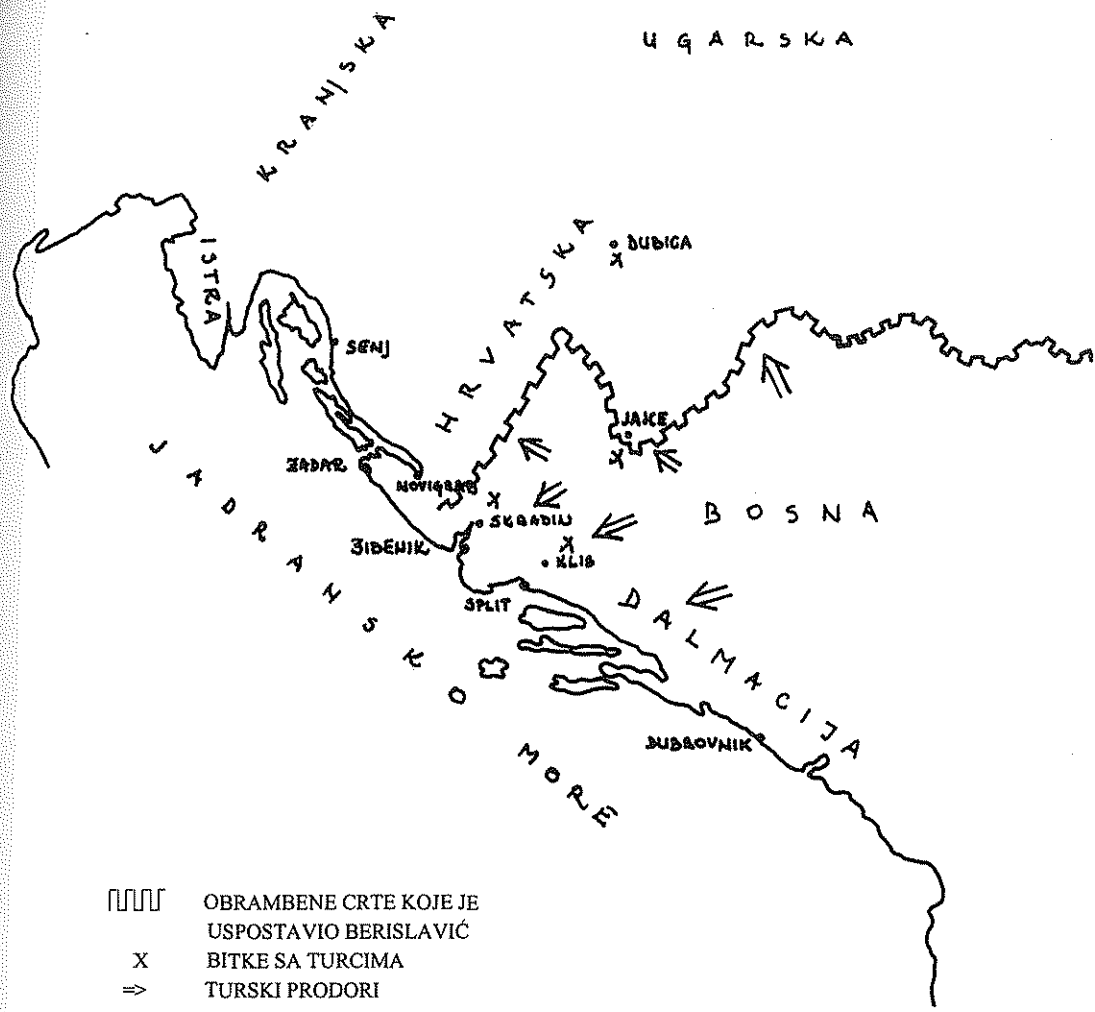
⁴⁵ Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 140. – Ovo bi se moglo protumačiti i drukčije. Naime, očito se Venecija pribojavala Berislavića koji joj je ozbiljno zaprijetio oduzimanjem Dalmacije. Svaki incident Venecija je držala Berislavićevim djelom. U to vrijeme turske provale gotovo su svakodnevne na ova područja, pa se stoga može reći da su to stvarno izveli Turci. Ako je Berislavić toliku vojsku poveo u vojni pohod, bilo bi za očekivati da krene u vojno osvajanje Dalmacije, što bi kod pape i drugih dostojanstvenika mogao pravdati time da je to prostor potreban za uspostavu što čvršće obrane od Turaka, da ne izbiju na more.

⁴⁶ S banom je tada u Dalmaciju stiglo 500 konjanika i 2.000 pješaka, a očekivalo se još 5.000 čeških vojnika. S tom vojskom planirao je zauzeti Karin, Korlat i Kaštel kod Novigrada, mjesta koja su prije toga zauzeli Turci.

⁴⁷ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 305.

⁴⁸ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 305.

⁴⁹ Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 141.

- OBRAMBENE CRTE KOJE JE USPOSTAVIO BERISLAVIĆ
- BITKE SA TURCIMA
- TURSKE PRODORI

U to vrijeme bosanski paša odlučuje napasti i osvojiti jajačku banovinu, koja je dugo vremena odolijevala turskim nartajima. Čim je saznao za pašinu nakanu, Berislavić obavijesti papu koji 15. lipnja preklinje Veneciju da novčano pomogne banu, kako bi spriječio osvajanje grada i čitave jajačke banovine. Pomoću palatina Perenya koji je sa sobom doveo ugarsku vojsku, Berislavić krene u pomoć gradu Jajcu, opskrbljuje ga hranom, streljivom i novom vojnom posadom. Banova briga za ovaj grad omogućila je da se Jajce još nekoliko godina brani od Turaka.⁵⁰

⁵⁰ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 306.

3. Banovanje Petra Berislavića od 1516. do 1520. i njegova pogibija 20. svibnja 1520. godine.

Trinaesti ožujka 1516. godine umro je kralj Vladislav II. *Jagelović*. Nakon kraljeve smrti položaj Hrvatske postaje znatno teži. Stanje hrvatskih zemalja zorno opisuje Petar Berislavić u pismu koje upućuje papi Lavu X. u kojem, između ostaloga, kaže: »Smrt kralja Vladislava svuda je pobudila žalost, no nikome nije donijela toliko tuge, žalosti i bijede koliko meni. Jer dok sam se nadao za njega živa da ću se moći oprostiti od onih zemalja koje sam, evo, gotovo tri godine u najvećoj sirotinji, bijedi i zdvojnosti teškom mukom i uz najveće pogibelji uzdržavao, sada nisam od toga oprošten, nego po kraljevoj smrti opet sam prisiljen onamo poći, ne znam da li s pomanjkanjem (vrsnih) muževa ili moje nesreće. Budući da se malo ili gotovo ništa ne nadam od naših – svijetli je kralj Ludovik mlad, velikaši se brinu više za sebe nego za opće dobro, a i staleži su među sobom u mnogim stvarima nesložni – to nemam komu da se utečem, nego vašoj svetosti, koja se morala pobrinuti za sve kršćane kao predobri i premilostivi otac«⁵¹ (26. ožujka 1516. godine).

Berislavić moli papu da bude na pomoći njegovim zemljama, kako kaže »osobito u ovo opasno doba, gdje su ostavljene bez ikakve pomoći«.⁵² Vladislava je naslijedio sin Ludovik koji je tada imao samo 10 godina. Umjesto njega državom su vladali kraljevi skrbnici i državno vijeće sastavljeno od pet crkvenih i sedam svjetovnih dostojanstvenika, koji su više gledali sebe nego državne interese.⁵³ Zauzet brigama oko obrane zemalja kraljevstva, Berislavić na mjesto vesprimskoga biskupa postavlja splitskoga arhiprezbitera Tomu Nigera koji, umjesto njega, upravlja vesprimskom biskupijom.

U istom pismu (26. ožujka 1516. godine) Berislavić od pape, preko svojega poslanika Tome Nigera, traži potrebitu pomoć a obraća se papi riječima: »da ne dođu najljepši i najjači branitelji kršćanstva u ruke dušmanina, a to najviše našom krivnjom«.

Nadalje upozorava kako nije opskrbljen ni novcem ni vojskom te da je sve u neredu poslije kraljeve smrti. Na kraju pisma kaže: »već sam potrošio i svoj novac i novac svoje braće i prijatelja«.⁵⁴

Uvidjevši stanje koje vlada u kraljevstvu i svjedočenjem Berislavićeva poslanika Tome Nigera, papa odgovara: »Iz tvojega lista, a još više iz riječi tvojega poslanika, razumjeh s velikim zadovoljstvom što si sve podnio i što učinio za opću stvar kršćanstva. Zato naložih tvojemu poslaniku da te izvijesti kako te cijenim i hvalim zbog tvojih dosadašnjih djela. No, istom tvojem poslaniku zapovjedih da ti javi i to kako su se duboko srca mojega kosnule

⁵¹ V. KLAJIĆ: *n. dj.*, str. 333; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 306.

⁵² V. KLAJIĆ: *n. dj.*, str. 333.

⁵³ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 306.

⁵⁴ V. KLAJIĆ: *n. dj.*, str. 333; M. MESIĆ: *Banovanje Petra Berislavića za kralja Ljudevita II*, Rad JA knj. 3, Zagreb, 1868, str. 165; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 306.

njegove riječi, kada je na koljenima bacivši se meni i mojoj braći, kardinalima svete rimske crkve, plačnim glasom pričao tvoju i tvoje zemlje golemu nevolju, Bogom nas zaklinjući da ne pustimo našim nemarom pasti ono kraljevstvo koje je dosad tako junački mač dušmanski od naših glava odbijalo. Vidim ja i poimam tvoj teški položaj, pa na tvoju utjehu velim ti kako nastojim na sve strane oko toga da ti što prije dođe od kršćanskih knezova dovoljna pomoć za uspješnu obranu tvoje krajine. Dotle pak stoj dobro i ne dopusti da ti narod duhom klone, nego ga vodi da s tobom sjedinjen suzbije neprijateljsko bjesnilo.«⁵⁵ Papa u svojim pismima Berislavića naziva banom ili potkraljem (praefecti Croatiae Pannoniaeque proregis – Dalmatiae et Croatiae bani seu viceregis).⁵⁶

Pošto je upoznat sa stanjem u hrvatskim zemljama, papa Lav X. upućuje francuskome kralju Franji I. pismo slijedećega sadržaja: »zbog teškog turskog pritiska na Dalmaciju i svakodnevnih ratova koji se tamo vode svojim novcem, zajedno s ostalim vladarima, priteknite u pomoć vesprinskome biskupu i prefektu Hrvatske i potkralju Panonije, odličnom i najhrabrijem mužu za kojega sam siguran da se nalazi u beznadnome položaju te je mala nada da bi se mogao dulje opirati napadu i sili Turaka. Njegov je, naime, vikar preda mnom i kardinalima na koljenima plačući zaklinjao na pomoć da ne bi kraljevstvo zbog našeg nemara propalo. Gradovi na koje Turci ne prestaju navaljivati imadu zbog svoga položaja toliku važnost da, ako samo i jedan od njih padne Turcima u ruke, bilo Jajce ili pak Knin, Klis ili Skradin, neće se više moći braniti Ugarska i Turcima će biti otvoren put do talijanskih zemalja. Toga pak rugla ne smijemo dopustiti mi knezovi kršćanski...«⁵⁷ Papa se za pomoć obraća i Veneciji, ali se ona nije htjela odazvati, jer je Turke odvrćala darovima i novcem.⁵⁸

Nije poznato koliku je pomoć Berislavić tada dobio od pape, ali je tijekom 1516. godine uspio povratiti Vrliku, bibrirsku županiju i protjerati Turke sa svih utvrda duž Kninskoga polja.⁵⁹ Može se, dakle, naslutiti da je papa Berislaviću poslao zatraženu pomoć.

Kralj Ludovik iste godine imenuje Berislavića namjesnikom budimskoga dvora i blagajnikom transilvanskih solana, te vrhovnim kraljevskim kancelarom.⁶⁰ Godine 1517. Turci

⁵⁵ G. PRAY: *De prioratu Auranae*, Beč, 1773, str. 65–66. – »... Hortemur itaque te, ut, pro nostra in te paterna sane benevolentia expectationeque ea, et spe, quam de tua probitate, magnitudineque animi, et religione, ceterisque tuis virtutibus magnam, atque mirificam semper habuimus, des operam ut quibuscumque rebus poteris, istorum regnorum quieti, et tranquillitati per te consolatur... Erit id cum certe ergegiae isti, fortissimaeque nationi, et populis apprime salutare. Datum nonis Aprilibus anno IV. Roma.«; V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 333–334; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 306.

⁵⁶ V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 334.

⁵⁷ G. PRAY: *n. dj.*, str. 68–70; M. MESIĆ: *n. dj.*, str. 9.

⁵⁸ M. SANUDO: *Arhiv za povijest jug. zem.*, knj. VI, str. 463; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 307; M. MESIĆ: *n. dj.*, str. 9.

⁵⁹ F. CUPILLI: *n. dj.*, str. 50; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 307. – Osvrnuo bih se na problem oko imena Petrova polja. Naime, J. Sundečić, F. Cupilli i E. Peričić spominju u svojim radovima kako je to polje dobilo ime po Petru Berislaviću. Polje pod ovim imenom spominje se u izvorima sredinom XV. stoljeća, prije nego je Berislavić i rođen (Spisi šibenskog notara Ilije Bangvarića 7/6, str. 23, HAZ 'Historijski arhiv u Zadru', Spisi Karotusa Vitalisa vol. 15/5, str. 209 (HAZ), Spisi šibenskog notara Michaela q. Johannes, Skradinskog arcidakona, vol. II, str. 39 (HAZ).

⁶⁰ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 307.

ponovno prodiru u Dalmaciju te su gradovi Skradin i Klis ponovno u neposrednoj opasnosti. Petar Berislavić se, povodom nastaloga stanja, ponovno obraća papi, Veneciji, hrvatskim velikašima i zagrebačkom Kaptolu da mu pošalju pomoć. U pismu koje je uputio zagre-

Kralj Ludovik II.

Po suvremenoj kopiji uljene slike Hansa Burgkmaira (1473–1531). Slika je osobito zanimljiva jer se na njoj vidi grb Kraljevine Hrvatske (kvadrati).

bačkom Kaptolu objašnjava zašto traži pomoć.⁶¹ Uoči Spasova 1517. godine Berislavić piše podbanu Baltazaru Bačanu iz Cetina da je došao, jer je čuo da su Turci blizu tome području. Tijekom zime iste godine bosanski paša Mustafa-beg osvaja jednu utvrdu u blizini Jajce i počinje opsjedati i sam grad Jajce. Kralj založi svojemu palatinu grad Prešev u Ugarskoj i dobivenim novcem šalje 3.000 konjanika Petru Berislaviću. Ujedno nalaže zagrebačkom

⁶¹ »... jer nećemo da ova preuboga domovina s nemarnosti i nebrige tako jedno propadne.« – Hrvatski velikaši, knezovi Zrinski Blagajski, Frankopani, Karlovići i Franjo Berislavić Grabarski obećali su mu vojnu pomoć. Papa mu se i ovom prigodom obraća, obećavajući da će ga imenovati kardinalom svete rimske Crkve. Zašto to papa nije učinio 1517. godine također obrazlaže: »... jer ih je puno dobilo istu čast (misli na kardinalsku), pa bi to nešto ukínulo od tvoje slave i sjaja, jer je ti imaš jednoč dobiti sam, budući da su tvoja djela iznad svakog odlikovanja.« Dalje, u istom pismu, sugerira mu da treba »što prije izvesti nešto osobito slavna da tako bude dana prilika da mu se udijeli odlikovanje do sada uskraćeno« (iz papinoga pisma koje je uputio Berislaviću).

Kaptolu da pošalje svoje naoružane ljude banu, koji se kod Zdenca pripremao krenuti prema Jajcu. Kada je stigao pod sam grad, zaratio se s vojskom Mustafe-bega te porazio Turke. U tom boju poginuo je i Mustafa-beg.⁶²

Turski upadi postali su svakodnevnica. Početkom veljače 1518. godine Turke ponovno nalazimo kod Jajca, provaljuju u Dalmaciju kod Knina i Skradina. Papa Lav X. od ugarskoga kralja Ludovika traži podatke na osnovi kojih bi želio znati kakvo je stanje u državi, zbog organiziranja vojnoga pohoda na Turke.⁶³

Austrijski staleži na svojem su saboru predložili caru Maksimilijanu da na sabor pozove bana Petra Berislavića, kao čovjeka koji poznaje cjelokupno stanje u tim zemljama. Car Maksimilijan je odgovorio da ne može pozvati bana na sabor, a o stanju u ugarskim zemljama kaže da će ga izvijestiti kralj Ludovik.⁶⁴ Kad je papa bio obaviješten o stanju u Ugarskoj, proglašuje petogodišnje primirje između kršćanskih vladara i imenuje svojega legata koji je trebao povesti organiziran pohod na Turke. U tu svrhu zasjeda i Sabor u Budimu (23. travnja), ali u državi nije bilo sloge i čvrste ruke koja bi te zaključke mogla provesti u djelo.⁶⁵ Dok se Berislavić nalazio (14. lipnja) u gradu Zrinu, pred navalom Turaka stradala su pojedina područja u Dalmaciji. Bosanski paša krenuo je sa svojom vojskom na grad Klis, a nastojao je osvojiti i grad Skradin. Tursko brodovlje bilo je spremno da kroz šibenski kanal krene prema Skradinu.⁶⁶ U jednom izvještaju iz Zadra i Šibenika kaže se da ban s 10.000 vojnika i topništvom kreće prema Bosni, da suzbije Turke i vrati one zemlje koje su prije oteli.⁶⁷

Ratni izdaci toliko su narasli da Berislavić više nije mogao uzdržavati velik broj vojnika koji bi stajali na najpotrebnijim mjestima, odakle je stalno vrebala turska opasnost. Skradinjani koji su više puta bili u izravnoj opasnosti, pristaju Turcima plaćati danak od 100 dukata godišnje.⁶⁸ U međuvremenu su Turci uporno navaljivali na grad Jajce i njegovu okolicu, u namjeri da to područje zauzmu. Četvrti prosinca Berislavić okuplja veliku vojsku, kojoj pristiže još 3.000 konjanika (vojsku koju šalju car Maksimilijan i kralj Ludovik na osnovi prijašnjeg sporazuma)⁶⁹ i kreću u pomoć opsjednutome gradu Jajcu. Držeći da je vrlo teško pružiti pomoć tom gradu, kralj Ludovik piše Berislaviću da ne krivi njega ako ne uspije opskrbiti Jajce.

Početkom 1519. godine Berislavić uspijeva razbiti opsadu grada i opskrbiti ga potrebnim stvarima.⁷⁰ U ožujku 1519. godine sklopljen je u Budimu sporazum o trogodišnjem primirju sa sultanom Selimom II, u kojem se izričito naglašuje da su njime obuhvaćene slijedeće

⁶² E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 308; D. JAGIĆ: *n. dj.*, str. 27.

⁶³ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 308; (G. PRAY: *Annales regum Hungariae*).

⁶⁴ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 309.

⁶⁵ M. SANUDO: *n. dj.*, knj. VIII, str. 38; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 309.

⁶⁶ V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 336.

⁶⁷ M. SANUDO: *n. dj.*, knj. VIII, str. 34–35.

⁶⁸ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 309.

⁶⁹ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 310.

⁷⁰ M. PEROJEVIĆ: *n. dj.*, str. 96.

zemlje: Ugarska, Dalmacija, Hrvatska, Slavonija, Erdelj, Bosna i Srbija, gdje kralj ima nekoliko gradova. Ugovor je ponovno potvrđen 30. svibnja u Drinopolju.⁷¹ Međutim, ni ovo se primirje nije poštivalo. Turski napadi i dalje su nastavljeni. U kolovozu iste godine Turci zauzimaju utvrdu Jezero u blizini grada Jajca, a zatim provaljuju na teritorij krbavskoga kneza.⁷² Nalazeći se u sve većoj oskudici te neprestanim naletima Turaka, Berislavić se ponovno obraća papi Lavu X, da bi ovaj ukazom od 6. rujna zapovjedio svećenstvu da pod kaznom izopćenja daje desetinu prihoda za državne potrebe. Drugim pismom daje obilne oprostite onima koji dadu pomoć za grad Klis.⁷³ Dvanaesti prosinca pred papu, kardinalski zbor i poslanike europskih dvorova odlazi u Rim Berislavićev poslanik Toma Niger, te pred njima iznosi stanje u Hrvatskoj. Prenio je i poruku u kojoj Hrvati izjavljuju banu da će, ako im ne pomogne kralj Ludovik i Sveta Stolica ili bilo koji drugi kršćanski vladar, odreći svoju poslušnost kralju i Svetoj Stolici, te da će se s Turcima nagoditi tako da im plaćaju danak i puštaju ih slobodno preko svojih zemalja u druge kršćanske krajeve.⁷⁴ Nakon svega što je čuo od Tome Nigera, papa odmah pismeno zatraži pomoć od poljskoga kralja Sigismunda da pomogne banu Berislaviću te mu obećaje kako će i on sâm poslati pomoć. Upozorava i kralja Ludovika da pruži dovoljnu pomoć, ili da Hrvate pusti da stupe pod obranu drugoga vladara ili izravno Svete Stolice. Vjerojatno je papa u to vrijeme imenovao Tomu Nigera skradinskim biskupom, jer se 1520. godine ovaj javlja pod tim imenom.⁷⁵

Šesnaesti veljače 1520. godine Tomu Nigera nalazimo na dvoru španjolskoga kralja Karla V.⁷⁶ Od njega traži da pomogne Hrvatskoj u borbi protiv Turaka. Tijekom veljače Turci provaljuju do grada Vrane, Nadina i Novigrada. U ožujku ih nalazimo u okolici Splita i Trogira, u travnju se pojavljuju kod Šibenika, a u svibnju u okolici Modruša, Senja i Grobnika.⁷⁷ Prvi travnja zapovjedniku mletačkih trirena dolazi kliški knez Dujam Žiličić koji izjavljuje da su stanovnici Klisa nezadovoljni dosadašnjim vladarem te da su se spremni podložiti drugom gospodaru, najradije Veneciji.⁷⁸ U lipnju iste godine skradinski biskup Toma Niger ponovno je na dvoru cara Karla V. Ovom prigodom donio mu je i papino pismo u kojem se traži da car pošalje pomoć Hrvatima. Car Karlo V. daje nešto novca kao potporu te dva pisma – jedno za papu, a drugo banu Berislaviću. Međutim, Berislavić to pismo nije dočekao, jer je 20. svibnja 1520. godine poginuo u borbi s Turcima.

Zanimljiv je i sadržaj pisma koje car Karlo V. upućuje Berislaviću.⁷⁹ Nastojeći što bolje ustrojiti obranu protiv Turaka, Berislavić u svibnju odlazi u grad Senj. U to vrijeme Turci

⁷¹ A. THEINER: *Monumenta Hungariae*, sv. II, str. 626.

⁷² Knez Ivan Krbavski držao je da neće moći spriječiti sve učestalije provale Turaka na svoje posjede, pa je stoga već dvije godine ranije (1517.) u Veneciju poslao svojega poslanika Guida, koji je u kneževu ime poručio kako je knez pripravan ustupiti Veneciji svoja tri grada u Hrvatskoj, u zamjenu za mletačke posjede u Lombardiji, gdje bi se sklonio.

⁷³ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 310.

⁷⁴ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 310–311.

⁷⁵ E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 311.

⁷⁶ M. SANUDO: *n. dj.*, knj. VIII, str. 69.

⁷⁷ M. SANUDO: *n. dj.*, knj. VIII, str. 69, 74, 75, 76, 77, 78, 79; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 311.

⁷⁸ Š. LJUBIĆ: *n. dj.*, str. 156, 159, 163; V. KLAIĆ: *n. dj.*, str. 344.

ponovno prodiru u hrvatske zemlje i na juriš osvajaju grad-utvrdu Peć, posjed Orlovčica, te haraju po okolici Drežnika. Kada je stigao u Otočac,⁸⁰ Berislavić se razbolio i završio u krevetu. Na vijest o provali Turaka on ustaje iz kreveta, okupi nešto vojnika i krene u potjeru za Turcima. Na potoku Korenici u Vražjoj Gori sustigne Turke i, brojčano slabiji, poražava ih. Međutim, progoneći Turke, nakratko je zaostao za svojom vojskom te na njega i njegovu pratnju iz zasjede navaljuju Turci. Nakon kratkog otpora, Berislavić je smrtno ranjen. Njegovi vojnici koji su se vratili iz potjere kasno su stigli u pomoć. Petar Berislavić već je bio mrtav. To se dogodilo 20. svibnja 1520. godine.

Banovo mrtvo tijelo prenio je u grad Bihać Pavao Medošić. Čitavom Hrvatskom i kršćanskim svijetom snažno je odjeknula vijest o pogibiji Petra Berislavića, u prvom redu kod pape Lava X, cara Karla V, poljskoga kralja Sigismunda i svugdje gdje su znali za njega i njegova djela.⁸¹ Sahranjen je u Vesprimu, a njegovo je tijelo iz Bihaća u Vesprim prenio vesprimski prepošt Ivan Statileo.⁸²

Nakon Berislavićeve smrti, pojedina dobra vranskoga priorata što ih je on založio, vraćena su prioratu. Ubrzo nakon banove smrti odigrala se bitka na Mohačkom polju, a nakon nje u hrvatsko-ugarskome kraljevstvu zavladaše nemiri i neredi.

Poslije ove bitke (1526. godine) u Hrvatskoj nestaju vitezovi reda Sv. Ivana Jeruzalemskoga (kasnije malteški vitezovi). Tradicija priorata vranskoga u Hrvatskoj je dosta jaka, a titulu

⁷⁹ »Ono što smo već prije saznali o tvojoj kreposti postalo nam je još jasnije i sjajnije, kako iz pisma papina tako i iz govora časnoga skradinskoga biskupa, i zato u tebe jedinog položismo tolike nade te se nadamo da ništa drugo neće tako zaustaviti propast hrvatskih stvari kao pomoć tvoje bogoljubnosti. Isti će ti skradinski biskup kazati kako smo mi voljni Hrvatima pomoći i tebi pribaviti za tvoje izvrsne zasluge novo odlikovanje. Zato, budući da mi i papa s najvećom pripravnosću ono pružamo što sada možemo, opominjemo te i molimo što više da, kako si do sada činio s najvećom slavom, tako i nadalje braniš stvar kršćanstva, i da, uzdajući se u Boga, za kojega vjeru radiš, nikako ne zdvojiš, te da narod još za malko dana uzdržiš u vjeri i pokornosti. Bit će nam veoma drago ako se budeš nadavse starao da narod dozna da mi ništa toliko ne želimo kako da pomognemo općoj stvari, te da smo zato s tolikom brzinom iz Španjolske plovili u Belgiju i odatle se sada uputili u Njemačku. Ne kloni duhom, te znaj da se od tebe već po dužnosti zahtijeva ona krepost s koje si već tako dugo slavljene« (I. T. MRNAVIĆ: *n. dj.*, str. 271).

⁸⁰ V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 344.

⁸¹ V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 344–345; I. T. MRNAVIĆ: *n. dj.*, str. 220; I. KUKULJEVIĆ: *n. dj.*, str. 37; M. PEROJEVIĆ: *n. dj.*, str. 96; G. NOVAK: *n. dj.*, str. 190; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 316; L. DOBRONIĆ: *n. dj.*, str. 138; J. ZANINOVIĆ: *Ivanovci (malteški vitezovi) na tlu Hrvatske do 1526. godine*, Croatia christiana periodica, god. XVII, br. 31, Zagreb, 1993, str. 37; F. ŠANJEK: *Crkva i kršćanstvo u Hrvata*, sv. 1, Zagreb, 1988, str. 196; D. FARLATI: *Illyricum sacrum*, knj. IV, str. 305; F. ŠIŠIĆ: *Dvije isprave o Petru Berislaviću*, Vjesnik Kralj. hrvatsko-slavon.-dalm. zem. arkiva VI, Zagreb, 1904, str. 135–136. Suvremenik tih događaja, ljetopisac Ivan Tomašić piše: »Godine 1520. pogubiše Turci bana hrvatskoga Petra biskupa, blizu Bihaća u Vražjoj gori (in monte diauoli wragxiwertal), te mu odrubiše glavu koja bi poslije od bihačkoga građanina Pavla Medošića nađena i zajedno s tijelom u Bihać donesena.« Mletački poslanik na ugarskome dvoru Lorenzo Orto 27. svibnja javlja u Veneciju da je kralj ugarski s velikom tugom primio vijest o smrti biskupa vesprimskoga i bana hrvatskoga, ali još ne vjeruje tom glasu. Car Maksimilijan II. 1568. godine piše: »najveću slavu svome imenu stekao je brigom za vesprimsku biskupiju, vranski priorat, čitavo ugarsko kraljevstvo kao i banovanjem kraljevinom Dalmacijom, Hrvatskom i Slavonijom i slavnom smrću nadvisio neprijatelja i neslavnima učinio Turke protiv kojih je vojevao.«

⁸² V. KLAJČ: *n. dj.*, str. 344; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 316.

priora vranskoga obnaša prepošt zagrebačkog Kaptola.⁸³ Kronologija događaja za vrijeme Petra Berislavića

Sredinom XV. stoljeća (1450–1460)	Rođen u Trogiru Petar Berislavić.
1490–1516.	Vladavina kralja Vladislava II. Jagelovića.
1496–1503.	Savez kralja Vladislava s Venecijom. Rat s Turcima do sedmogodišnjeg primirja (3. kolovoza 1503)
1493.	Deveti rujna bitka na Krbavskom polju. Težak poraz bana Emerika Derenčina. U tom boju izginulo je gotovo čitavo hrvatsko plemstvo.
1495–1500.	Herceg Ivaniš Korvin ban hrvatski.
1500.	Petar Berislavić postaje kanonik kaločke crkve.
1502.	Petar Berislavić postaje prepošt crkve Sv. Lovre od Haja. Otada počinje njegova diplomatska aktivnost koja traje sve do njegove smrti.
1503.	Berislavić postaje tajnik i kancelar kralja Vladislava II.
1508.	Krunidba kraljevića Ludovika.
1508–1512.	Cambrayska liga-savez.
1513.	Nakon uspješne diplomatske misije koju je obavio u Rimu, Petar Berislavić imenovan je vesprimskim biskupom i postaje kraljev rizničar.
1513.	Iste godine postaje namjesnik priorata vranskoga, župan dubički, kapetan grada Senja i ban hrvatski.
1511.	Šesnaesti rujna sklopljeno je primirje između Ugarske i Turske. Tim primirjem bila je obuhvaćena i Venecija. Međutim, ovim sporazumom nisu bile obuhvaćene zemlje hrvatskoga kraljevstva.
1513.	Trinaesti lipnja, na lateranskom saboru, modruški biskup Šimun Kožičić Benja prikazuje položaj Hrvata koje neprestano napadaju Turci.

⁸³ J. ZANINOVIC: *n. dj.*, str. 37; E. PERIČIĆ: *n. dj.*, str. 318; L. DOBRONIĆ: *n. dj.*, str. 147–150.

1513.	Osamnaesti kolovoza Berislavić se sukobljuje s Turcima kod Dubice. U tom boju poražena je turska vojska, a Berislavić nakon ove bitke pribavlja Hrvatskoj naslov »PREDZIJE KRŠĆANSTVA«.
1513.	Dvadesetpeti prosinca, papa Lav X, u čast Berislavićeve pobjede nad Turcima kod Dubice, šalje mu blagoslovljeni mač i šešir, znamenja koja je papa darivao samo najslavnijim ratnicima onoga vremena.
1514.	Petar Berislavić i službeno nosi naslov bana hrvatskoga.
1514.	Početak ove godine Turci provaljuju u Dalmaciju i dolaze do grada Skradina koji je pod vlašću hrvatsko-ugarskoga vladara. U istom naletu Turci stižu pod grad Knin, ali tu su poraženi i istjerani.
1515.	Nakon neprestanih borbi s Turcima, Berislavić se odlučuje na navalni rat.
1515.	Osamnaesti veljače šibenski knez Gianfrancesco Tajapiera javlja da Berislavić ne ide u rat protiv Turaka, nego priprema pohod na venecijanske posjede u Dalmaciji.
1516.	Trinaesti ožujka umire kralj Vladislav II.
1516.	Dvadesetšesti ožujka Petar Berislavić izvješćuje papu Lava X. o stanju u Hrvatskoj nakon smrti kralja Vladislava II.
1516.	Upućujući pismo papi Lavu X, preko splitskoga arhiepiskopita Tome Nigera, Berislavić traži pomoć od pape i drugih europskih vladara za borbu protiv Turaka.
1516.	Berislavić uspješno protjeruje Turke iz Dalmacije. Osvaja grad Vrliku koji su ranije zauzeli Turci, te oslobađa brijersku županiju i protjeruje Turke iz čitavoga kninskog kraja.
1517.	Bosanski paša Mustafa-beg započinje opsadu grada Jajca. U pomoć opsjednutom gradu dolazi Petar Berislavić i razbija tursku opsadu. U tim borbama poginuo je i bosanski paša.
1517.	Dvadesetteći travnja kralj Ludovik saziva u Budimu sabor.
1519.	Krajem 1518. godine Turci ponovno opsjedaju grad Jajce. Gradu ponovno u pomoć pristiže Petar Berislavić.

1519.	Dvanaesti prosinca pred papu dolazi Berislavićev poslanik Toma Niger koji ga izvještava o stanju u hrvatskim zemljama i traži od njega pomoć. Papa obećaje pomoći, a ugarskome kralju Ludoviku savjetuje da prepusti Hrvatsku drugom vladaru ili izravno Sv. Stolici, ako ne pomogne u borbi protiv Turaka Petru Berislaviću.
1520.	Papa Lav X. imenuje Tomu Nigera biskupom skradinske biskupije.
1520.	Početakom ove godine, nakon Rima, Toma Niger odlazi na dvor španjolskoga kralja Karla V. i traži od njega da pomogne Hrvatima u borbi protiv Turaka.
1520.	U veljači Turci upadaju u Dalmaciju i prodiru do grada Vrane, Nadina i Novigrada. U ožujku dolaze u okolicu Trogira, u travnju u okolicu Šibenika. U svibnju provaljuju u okolicu Modruša, Senja i Grobnika.
1520.	U lipnju ove godine Toma Niger ponovno se nalazi na dvoru Karla V. u Belgiji i ponovno od njega traži pomoć.
1520.	Dvadeseti svibnja kraj potoka Korenica (Vražja gora u Lici) u boju s Turcima poginuo je Petar Berislavić. Prije nego je krenuo u pohod, na dvor Karla V. šalje svojega poslanika Tomu Nigera da zatraži carevu pomoć. Kad je on stigao na carev dvor, Berislavić je već bio mrtav. Tijelo mrtvoga bana preneseno je iz Bihaća u Vesprim i kraj inih vesprimskih biskupa pokopano.
1526.	Poslije bitke na Mohačkom polju red ivanovaca u Hrvatskoj potpuno je ugušen. Zadnji veliki prior bio je Petar Berislavić koji je tu čast najslavnije obnašao.

BIBLIOGRAFIJA RADOVA O PETRU BERISLAVIĆU

1. D. Farlati: *Illyricum sacrum*, knj. IV, Venecija, 1769.
2. G. Pray: *Annales regum Hungariae*, knj. V, Beč, 1770.
3. G. Pray: *De prioratu Auranae*, Beč, 1773.
4. I. T. Mrnavić: *Vita Berislavi Bosnensis episcopi Vesprimensis, Dalm., Croatiae, Slav., Bosnaeque bani*, Mon. hung. hist. sv. III, 1827.
5. A. Theiner: *Monumenta Slavorum meridionalium historiam ilustrantia*, sv. I, 1836.
6. J. Sundečić: *Ban Berislavić*, Glas dalmatinski br. 9, Zadar, 1857.
7. Ferrari-Cupilli: *Il bano Berislavich*, La voce Dalmata, br. 10, Zadar, 1857.
8. J. Srijemac: *Epistola de perditrone regni Hungarorum*, Budapest, 1857.
9. A. Theiner: *Vetera monumenta historica Hungariam sacram ilustrantia*, I, Roma, 1859.
10. J. Sundečić: *Smrt bana Berislavića* (historička pjesma), 1859.
11. I. Kukuljević: *Iura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* knj. I, Zagreb, 1861.
12. M. Mesić: *Banovanje Petra Berislavića za kralja Ljudevita II*, Rad JA, knj. 3, Zagreb, 1868.
13. D. Jagić: *Petar Berislavić ban Trojedne kraljevine*, Pučki prijatelj br. 2, Zagreb, 1868.
14. M. Mesić: *Pleme Berislavić*, Rad JA, knj. 8, Zagreb, 1869.
15. M. Magdić: *Petar Berislavić, ban hrvatski i kapetan senjski*, Radiša br. 1, Zagreb, 1875.
16. I. Steklasa: *Petar Berislavić ban hrvatski* (po Mesiću spisal), Slovenac, br. 4, 1876.
17. Š. Ljubić: *Commisiones et relationes Venetae* I, Zagreb, 1876.
18. M. Sanudo: *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, knj. V, VI, XII, Venecija 1879–1902.
19. M. Sanudo: *Starine JAZU*, knj. V, XV, XVI, XXI, XXIV, XXV, Zagreb.
20. I. Kukuljević: *Priorat vranski sa vitezovi templari i hospitalci sv. Ivana u Hrvatskoj*, Rad JAZU, knj. 81, Zagreb, 1886.
21. N. Isthvanffi: *Historiarum de rebus hungaricis*.

22. I. Tkalčić: *Monumenta historica liberae et regiae civitatis Zagrabiae*, sv. III, Zagreb, 1889–1905.
23. J. Tomljenović: *Slika banovanja biskupa Berislavića*, Hrvatski učitelj br. 14, Zagreb, 1890.
24. M. Mesić: *Hrvati nakon bana Berislavića do Mohačke bitke*, Rad JA, knj. 18; Rad JA, knj. 22.
25. R. Jezerinac: *Hrvatski ban Petar Berislavić*, Pučki list br. 2, Zagreb, 1892.
26. V. Klaić: *Krčki knezovi Frankopani*, Zagreb, 1901.
27. J. Tomičić: *Petar Berislavić*, Marija Bistrički katolički kalendar, Zagreb, 1902.
28. F. Šišić: *Dvije isprave o Petru Berislaviću*, Vjesnik Kr. hrvatsko, slavonsko dalm. zem. arkiva, sv. VI, Zagreb, 1904.
29. C. Lucerna: *Uspomena bana Petra Berislavića*, Domaće ognjište br. 7. 1906–1907.
30. R. Horvat: *Hrvatska početkom XVI. vijeka*, Prosvjeta, br. 21, Zagreb, 1913.
31. A. Horváth: *Banatus, castrum et oppidum Jajcze (1450–1527)*, Monumenta historicae Hungaricae I, Budapest, 1915.
32. M. Perojević: *Ban Berislavić za oslobođenje Dalmacije*, Jadran, br. 2, Split, 1920.
33. E. Laszowski: *Znameniti i zaslužni Hrvati*, Zagreb, 1925. (reprint izdanje 1990).
34. A. Belas: *Reljefni spomenik Petra Berislavića, biskupa i bana hrvatskoga u Trogiru*, Hrvatski glasnik, br. 2, 1930.
35. Antiquiss: *Dvori bana Berislavića*, Novosti, br. 25, Zagreb, 1931.
36. G. Jukić: *Smrt bana Berislavića g. 1520*, Kalendar Sv. Ante, br. 8, 1933.
37. M. Perojević: *Zašto Trogirani dižu spomenik banu Berislaviću, a zašto Talijani psuju i vrijedaju*, Jugoslav. list, br. 17, 1934.
38. I. Meštrović: *Berislavić Petar*, Zov sa Jadrana, br. 3, Split, 1934.
39. N. Buconjić: *Petar Berislavić, hrvatski ban*, Napredak (kalendar), br. 26, 1936.
40. P. Grgec: *Petar Berislavić*, Hrvatska enciklopedija, tom I, Zagreb, 1941.
41. A. Kaić: *Hrvatski junak Petar Berislavić*, Kalendar Sv. Ante, Zagreb, 1942.

42. J. Buturac: *Poviesni priegled redovništva u Hrvatskoj*, *Croatica sacra*, br. 20–21, Zagreb, 1943.
43. G. Novak: *Prošlost Dalmacije*, knj. II, Zagreb, 1944.
44. G. Praga: *Storia di Dalmazia*, Padova, 1954.
45. *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. I–VIII, Zagreb, 1955–1971.
46. V. Kalečak: *Berislavić Petar*, *Vojna enciklopedija*, tom I, Beograd, 1958.
47. N. Klaić: *Izvori za hrvatsku povijest II*, Zagreb, 1958.
48. D. Kniewald: *Feliks Pentančić i njegova djela*, Posebno izdanje SAN, knj. CCCL, Beograd, 1961.
49. F. Šišić: *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, Zagreb, 1962.
50. E. Peričić: *Vranski priori Ivan od Paližne i Petar Berislavić*, Radovi instituta JAZU u Zadru, sv. 18, Zadar, 1971.
51. N. Klaić: *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Zagreb, 1972.
52. J. Butorac – A. Ivandija: *Povijest katoličke Crkve među Hrvatima*, Hrvatsko književno društvo Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1973.
53. F. Šanjek: *Redovništvo u Hrvatskoj*, Zagreb, 1974.
54. G. Novak: *Šibenik u razdoblju mletačke vladavine (1412–1797)*, Šibenik – spomen-zbornik o 900. obljetnici, str. 153, Šibenik, 1976.
55. J. Soldo: *Pregled povijesti hrvatske Crkve*, Zagreb-Frankfurt n/M, 1976.
56. *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*, Zagreb, 1980.
57. *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. I–IV, Zagreb, 1980–1986.
58. L. Dobronić: *Viteški redovi templari i ivanovci u Hrvatskoj*, Zagreb, 1984.
59. V. Klaić: *Povijest Hrvata*, knj. I–V, Zagreb, 1988.
60. F. Šanjek: *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, Zagreb, 1991.
62. J. Zaninović: *Ivanovci (malteški vitezovi) na tlu Hrvatske do 1526. g.*, *Croatica christiana periodica*, br. 31, Zagreb, 1993.
63. *Hrvatski biografski leksikon*, tom I, Zagreb, 1983.

64. M. Mesić: *Hrvati na izmaku XV. i na početku XVI. vijeka*, Kjiževnik, br. 2, Zagreb, 1865.
65. L. Thalloczy: *Povijest banovine, grada i varoši Jajce 1450–1527*, Zagreb, 1916.
66. A. Kubinyi: *Berisló Péter és Budai szerplése*, Budimpešta, 1962.
67. Lj. Karaman: *Mestrovicé ban Berislavić u Trogirskoj loži*, Hrvatski dnevnik, br. 1, Zagreb, 1936.
68. J. Stipišić – M. Šamšalović: *Isprave u Arhivu Jazu*, Zbornik Historijskog instituta JAZU u Zagrebu, Zagreb, 1961, sv. 4; Isprave br. 4112, 4116, 4124, 4129, 4134, 4138, 4144, 4150, 4161, 4177, 4180–4183, 4186, 4190–4192, 4194.

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Schreiben nimmt sich der Autor vor, die gesellschaftlichpolitische Situation in Europa am Ende des 15. und am Anfang des 16. Jahrhunderts darzustellen. Es war die Zeit des türkischen Eroberungszuges in das Innere des europäischen Kontinents. Gerade am Weg befand sich Kroatien, das durch lange und erschöpfende Kämpfe die türkische Militärmaschine anhielt. Allerdings, die wichtigste Rolle bei den Widerstandskämpfen spielte der Bischof, Ban von Kroatien und Prior von Johannitenklosters Vrana, Petar Berislavić. Er war ohne Zweifel einer der verdienstvollsten Männer jener Zeit, nicht nur in Kroatien sondern in ganz Europa. Das ist ersichtlich aus seinem Briefwechsel mit den berühmtesten Persönlichkeiten jener Zeit: mit dem Heiligen Stuhl, mit dem Kaiser Maximilian, mit dem Kaiser Karl V. und vielen anderen. Im ganzen kroatisch-ungarischen Königtum war Berislavić mit seinen Kämpfern die einzige Kraft, die sich der türkischen Übermacht widersetzen konnte. Die Armut der kroatischen Länder und ständiger Geldmangel waren für Berislavić das Hauptproblem und darum, trotz der Unterstützung von vielen Seiten, waren seine Erfolge unzureichend, um die Türken wirklich zu stoppen. Venedig war nie bereit, dem kroatischen Ban zu helfen. Die Schlacht bei Dubica war besonders bedeutungsvoll, weil Berislavić eine zahlreiche türkische Armee geschlagen und dadurch für Kroatien den Titel »antemurale christianitatis« erworben hat. Sein ganzes Leben hat er gegen die Türken gekämpft, so ist er auch gefallen am 20. Mai 1520 bei einem Angriff aus dem Hinterhalt. Der Papst Leo X. hatte ihm das geweihte Schwert und den geweihten Hut geschickt, was auch ein Zeugnis dafür ist, wie berühmt der Ban Berislavić war. Den Kardinalstitel hat er sicher verdient, aber nicht erlebt hat. Der Bischof Berislavić war der letzte berühmte und verdinstvolle Prior des Johanniterordens in Kroatien.

(übrs. I. Tomljenović)